

NASILJE MEĐU DJECOM – DOPRINOS PRAVNIH PROPISA RJEŠAVANJU SOCIJALNOG PROBLEMA

*Andreja Balaž Gilja**

*Ivana Tutić Grokša***

Izlaganje sa znanstvenog skupa

UDK: 364.636-053.2(497.5)

373.3-056.88(497.5)

343.615-053.2(497.5)

Rad primljen: 6. travnja 2021.

Rad prihvaćen: 11. svibnja 2021.

Sažetak

Nasilje među djecom pojava je koja privlači pažnju stručnjaka i znanstvenika te biva istraživana iz perspektiva različitih znanstvenih disciplina. Obzirom na kompleksnost, rasprostranjenost i posljedice koje taj fenomen izaziva u društvu, može se okarakterizirati kao socijalni problem, koji je zastupljen u svim društvima i u svim društvenim skupinama, neovisno o kulturalnim i etičkim raznolikostima. U posljednjih nekoliko desetljeća nasilje općenito, pa tako i nasilje među djecom, shvaća se kao prijetnja ljudskim pravima i društvenim normama. Suvremeno društvo, obilježeno tehnološkim napretkom i sve tanjom granicom između stvarnosti i virtualne stvarnosti, svojevrsni je socijalni rizik za nove oblike nasilja, pa je sve češće i elektroničko nasilje. U radu će biti prikazani

* Andreja Balaž Gilja, mag. soc. pol., doktorandica na Sveučilišnom poslijediplomskom doktorskom studiju socijalnog rada; Služba za pravne poslove, Odjel za socijalni rad, Klinički bolnički centar Rijeka, e-mail: andreja.balaz.gilja@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4461-2001>.

** Ivana Tutić Grokša, mag. act. soc., doktorandica na Sveučilišnom poslijediplomskom doktorskom studiju socijalnog rada; Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, e-mail: ivanatg@uniri.hr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8683-6797>.

različiti oblici nasilja koji se javljaju među djecom, s naglaskom na sličnosti i razlike između tradicionalnih oblika i elektroničkog nasilja. U kontekstu Republike Hrvatske analizirat će se zakonodavni okvir koji propisuje mjere prevencije nasilja među djecom, odgovornost različitih osoba i ustanova pri prepoznavanju nasilja te stručne mjere usmjerene na žrtve i počinitelje. Nastojat će se odgovoriti na pitanje na koji način navedeni propisi doprinose rješavanju socijalnog problema nasilja među djecom.

Ključne riječi: *nasilje među djecom, tradicionalni oblici nasilja, elektroničko nasilje, socijalni problem, zakonodavni okvir.*

1. UVOD

Nasilje je složena pojava koja je istovremeno individualna i društvena te je prisutna u svim područjima ljudskog djelovanja.¹ Primjetno je na osobnoj razini (npr. samoozljeđivanje), na razini međuljudskih odnosa (npr. nasilje među djecom, obiteljsko nasilje) te na razini zajednice (npr. ekonomska deprivacija).² Nasilje među djecom je tema koja privlači pažnju mnogih istraživača te biva istraživana iz različitih znanstvenih disciplina. Fenomen nasilja među djecom zastupljen je u svim društvima i na svim društvenim razinama, neovisno o kulturalnim i etičkim raznolikostima. Ono što stvara razliku između društava jest svjetonazor i kolektivni stav određenog društva spram nasilja i samo vrednovanje istoga, koji su vidljivi kroz medijsko izvještavanje o temi nasilja među djecom, angažiranost društvenih institucija i civilnog društva, zakonodavstvo i zainteresiranost akademske zajednice za bavljenje navedenom temom. Kako se mijenja svijest o zaštiti ljudskih prava i prava djece, tako se mijenja i pogled na nasilno ponašanje. Kako predstavlja opasnost po društvene norme i vrijednosti, dovodi u rizik od destabilizacije institucije u kojima se događa, narušava pojam zajedništva kroz podjelu na *one koji tlače* i na *one koji bivaju tlačeni* te kako predstavlja ugrozu po integritet pojedinca ili skupine, nasilje među djecom percipira se kao socijalni problem. Nasilje među djecom može prouzrokovati brojne psihosocijalne

¹ Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama 2020.-2024., <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/StrucnaTijela//Akcijski%20plan%20za%20prevenciju%20nasilja%20u%20skolama%20za%20razdoblje%20od%202020.%20do%202024.%20godine.pdf> [Pristup: 28. travnja 2021.], str. 2.

² *Ibid.*, str. 2.

posljedice, kako kod žrtve, tako i kod počinitelja nasilja³. Stoga, prevencija istog trebala bi biti zakonski, etički i ekonomski imperativ⁴. U nastavku ovog rada bit će prikazana pojavnost, oblici i drugi aspekti nasilja među djecom te će se analizirati sprega između tog socijalnog problema i načina rješavanja koji se promiču kroz zakonske propise u Republici Hrvatskoj.

2. POJAM NASILJA MEĐU DJECOM I POJAVNI OBLICI

Nasilje među djecom se do početka 70-ih godina 20. stoljeća smatralo sastavnim dijelom ljudskog razvoja, odnosno prolaznim obredom karakterističnim za djetinjstvo. U zapadnoj Europi interes za temu nasilja među djecom javio se 90-ih godina 20. stoljeća, a u Republici Hrvatskoj se navedena tema intenzivnije istražuje unazad 15-ak godina. Važno je napraviti distinkciju između pojmova nasilja među djecom, tj. *vršnjačkog nasilja* i *vršnjačkog zlostavljanja* (engl. *bullying*), kako bi se izbjegla njihova neopravdana uporaba kao sinonima.⁵

Nasilje među djecom nadređena je kategorija i ne uključuje nužno i zlostavljanje, koje predstavlja teži oblik nasilja.⁶ Nasilje među djecom (vršnjačko nasilje) podrazumijeva razne oblike nasilničkog ponašanja prema žrtvi iste ili slične dobi.⁷ S druge strane, Olweus, kao elemente zlostavljanja među djecom, navodi ponavljanje takvog ponašanja kroz određeno razdoblje, nerazmjer moći između počinitelja i žrtve i namjeru počinitelja da počinii štetu spram žrtve.⁸

³ Rajhvajn Bulat, L., Ajduković, M., Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkog nasilja među mladima, *Psihosocijalne teme*, Vol. 21, br. 1, 2012., str. 170.

⁴ Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama, *op. cit.* u bilj. 1, str. 2.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*, str. 168.

⁷ Velki, T., Kuterovac Jagodić, G., Možemo li na temelju prediktora tradicionalnoga vršnjačkog nasilja predviđati elektroničko vršnjačko nasilje?, *Društvena istraživanja*, Vol. 25, br. 4, 2016., str. 523-545.

⁸ Olweus, 1998, prema: Sušac, N., Ajduković, M., Rimac, I., Učestalost vršnjačkog nasilja obzirom na obilježja adolescenata i doživljeno nasilje u obitelji, *Psihologijske teme*, Vol. 25, br. 2, 2016., str. 197-222.

2.1. Tradicionalni oblici nasilja među djecom

Razlikuje se više oblika nasilja, koji variraju u svojoj pojavnosti. Nasilnička ponašanja među djecom i mladima moguća su u rasponu od vrlo grubih i očiglednih, do prikrivenih i vrlo suptilnih oblika. Nekoliko je uloga koje djeca mogu obnašati u kontekstu nasilja. Počinitelj nasilja je dijete koje se ponaša nasilno prema drugom djetetu, a žrtva je dijete koje trpi nasilje od strane drugog djeteta.⁹ Prisutna je uloga provokativne žrtve¹⁰ (u literaturi se koriste i sljedeći izrazi: reaktivna žrtva, reaktivni počinitelji, nasilnici žrtve), u kojoj su djeca istovremeno i počinitelji i žrtve nasilja. Upravo ta skupina je najrizičnija za razvoj različitih psihosocijalnih i zdravstvenih problema.¹¹ Često zaboravljena skupina, koja nije direktno umiješana u nasilno ponašanje jesu promatrači koji itekako doprinose njegovoj dinamici. Osim pasivnosti koja ih karakterizira, oni lako mogu postati asistenti, poticatelji ili branitelji, na koji način postaju direktni dionici u nasilju. Iako postoje brojne podjele nasilja među djecom, koristit će se podjela¹² na *fizičko* (npr. udaranje, guranje, štipanje, uništavanje imovine), *verbalno* (npr. zadirkivanje, nazivanje pogrdnim imenima, psovanje), *relacijsko* (kada počinitelj(i) nasilja nastoji uvjeriti vršnjake da isključe ili odbace žrtvu, s namjerom da se prekinu njeni socijalni odnosi, te uključuje radnje poput odbijanja komunikacije, izolacije od aktivnosti grupe i širenja glasina), *seksualno* (npr. uvredljivi komentari, neželjeni fizički kontakti seksualne konotacije), ekonomsko (poput otuđivanja i iznuđivanja novca) te *kulturalno* nasilje (vrijeđanja na temelju nacionalnosti, religijske pripadnosti ili po nekoj drugoj osnovi). Navedeni oblici nasilja mogu biti *otvoreni* ili *skriveni*.¹³

U suvremenom društvu radi se distinkcija između navedenih, tzv. *tradicionalnih*, oblika nasilja i sve prisutnijeg elektroničkog nasilja.¹⁴ Kao glavna razlika između navedenih oblika nasilja ističe se okruženje u kome se nasilje događa¹⁵ – kod tradicionalnih oblika nasilje se događa u *realnom*

⁹ Sušac; Ajduković; Rimac, *op. cit.* u bilj. 4, str. 197-222.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Rajhvajn Bulat; Ajduković, *op. cit.* u bilj. 3, str. 171.

¹² Milašin, Vranić i Buljubašić Kuzmanović, 2009., prema: Strabić, N., Tokić Milaković, A., Elektroničko nasilje među djecom i njegova usporedba s klasičnim oblicima nasilja, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 24, br. 2, 2016., str. 166-183.

¹³ Velki; Kuterovac Jagodić, 2014, prema *ibid.*

¹⁴ Olweus, 2010, prema: Velki; Kuterovac Jagodić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 523-545.

¹⁵ *Ibid.*

svijetu, najčešće „licem u lice“, dok se elektroničko nasilje događa u virtualnom svijetu putem elektroničkih kanala.

2.2. Elektroničko nasilje među djecom – suvremena tehnologija kao novi socijalni rizik?

Suvremeni mediji postali su neizostavni dio života, kako kod odraslih osoba, tako i kod djece i mladih. Njihovo korištenje postaje novi socijalni rizik. Iako je omogućena veća dostupnost informacija i povezivanje s drugima, korištenjem interneta i društvenih mreža dolazi do ugrožavanja privatnosti pojedinaca, a neadekvatnom primjenom ili zlouporabom postaju i novi alat i prostor za činjenje nasilja. Virtualno nasilje toliko je moćno jer se ono može događati i na mjestima gdje su se djeca nekoć osjećala najsigurnijima, poput obiteljskog doma.¹⁶ Osnovno obilježje elektroničkog nasilja među djecom jest odvijanje u virtualnom svijetu (elektroničkim kanalima, npr. e-poštom, SMS-om, na društvenim mrežama, forumima i drugim načinima).¹⁷ Počinitelj nasilja pritom može ostati anonimn i „sakriti“ se iza lažnih profila na društvenim mrežama, privremenih adresa e-pošte, nadimaka ili iza nepoznatoga broja mobitela.¹⁸ Otegotne okolnosti su što promatrača može puno više (ne samo iz jednog razreda ili škole, nego i iz druge škola ili gradova) te to što nasilni sadržaj ostaje trajno pohranjen i vidljiv i opetovano može naškoditi žrtvi.¹⁹ Ovaj tip nasilja može uključivati slanje okrutnih, zlobnih, katkad i prijetećih poruka, kreiranje internetskih stranica namijenjenih ismijavanju vršnjaka, slanje fotografija vršnjaka te traženje od drugih da ih procjenjuju po određenim karakteristikama (npr. glasanje za najružniju ili najnepopularniju osobu u školi), predstavljanje kao netko drugi ili objavljivanje materijala u ime druge osobe, dijeljenje tajnih i neugodnih informacija *online* i intenzivno uznemiravanje i klevetanje koje stvara

¹⁶ Tapscott, 2012., prema: Đuranović, M., Klasnić, I., Povezanost školskog uspjeha i rizičnih ponašanja srednjoškolaca na internetu, *Napredak*, Vol. 157, br. 3, 2016., str.263-281.

¹⁷ Velki; Kuterovac Jagodić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 525.

¹⁸ Šimunović, 2008., prema *ibid.*, str. 525.

¹⁹ *Ibid.*, str. 525.

značajan strah.²⁰ Prethodna istraživanja utvrdila su povezanost između činjenja tradicionalnih i elektroničkog nasilja.²¹

3. PREVALENCIJA NASILJA MEĐU DJECOM U SVIJETU I REPUBLICI HRVATSKOJ

Istraživanja tradicionalnoga nasilja među djecom od 10 do 15 godina u SAD-u, europskim zemljama i Australiji govore o stopi viktimizacije od 9% do 32% te stopi nasilja od 3% do 27%.²² Među učenicima od 11 do 14 godina prevalencija tradicionalnoga nasilja kreće se između 16% i 20%, dok se pronalazi od 18% do 26% žrtava te od 7% do 10% provokativnih žrtava.²³ Što se tiče pojavnosti elektroničkog nasilja u odnosu na tradicionalne oblike, rezultati meta-analize temeljene na rezultatima 80 istraživanja iz cijeloga svijeta na populaciji djece i mladih u dobi od 12 do 18 godina, pokazuju sljedeće: stopa nasilja i viktimizacije manja je za elektroničko nasilje u odnosu na tradicionalno, utvrđeno je oko 21% žrtava elektroničkoga nasilja (prema 38% žrtava tradicionalnoga nasilja) te oko 14% elektroničkih počinitelja nasilja (prema 38% počinitelja tradicionalnoga nasilja među djecom).²⁴ U komparativnoj studiji provedenoj u 28 zemalja na uzorku djece od 11, 13 i 15 godina pokazalo se kako je najmanja prevalencija nasilja među djecom u Švedskoj (5.1% kod djevojaka i 6.3% kod mladića), a najveća u Litvi (38.2% kod djevojaka i 41.4% mladića).²⁵

Istraživanja u Republici Hrvatskoj pokazuju različite rezultate, a razlozi odstupanja uglavnom se pripisuju različitoj metodologiji i operacionalizaciji, ali i malom uzorku po kome su nacionalna istraživanja karakteristična, a koji onemogućuje generalizaciju rezultata.²⁶ Prvo istraživanje nasilja među djecom na nacionalno reprezentativnom uzorku iz 2016.²⁷ pokazalo je kako 64.1% djece nema iskustvo nasilja među djecom, 14.8% je žrtava, 6.3% počinitelja nasilja, a oko 14.8%

²⁰ Willard, 2007.; Siegle, 2010.; prema Đuranović; Klasnić, *op. cit.* u bilj. 12.

²¹ Velki; Kuterovac Jagodić, *op. cit.* u bilj. 10, str. 525.

²² StassenBerger, 2007., prema *ibid.*, str. 525.

²³ Cook *et al.*, 2010., prema *ibid.*, str. 525.

²⁴ *Ibid.*, str. 526.

²⁵ Due *et al.*, 2005, prema Rajhvajn Bulat; Ajduković, *op. cit.* u bilj. 3, str. 169.

²⁶ Sušac; Ajduković; Rimac, *op. cit.* u bilj. 4, str. 197-222.

²⁷ *Ibid.*

provokativnih žrtava. Utvrđeno je i da nasilje raste s dobi, udio žrtava opada nakon 7. razreda osnovne škole, a djevojčice su češće žrtve i provokativne žrtve i u većoj mjeri sudjeluju u relacijskom nasilju, dok su dječaci češće uključeni u fizičko i verbalno nasilje. U nacionalnom istraživanju Velki i Vrdoljak²⁸ došli su do podataka o oko 0,8% počinitelja elektroničkog nasilja, oko 6,5% žrtava te oko 1% provokativnih žrtava elektroničkog nasilja. No, budući da je elektroničko nasilje još nedovoljno istražena tema, zaključci o većoj prisutnosti ovog ili onog tipa nasilja su upitni.

4. DRUŠTVENE I KULTURALNE NORME KAO RIZIČNI ČIMBENICI NASILJA MEĐU DJECOM

Nasilje među djecom ovisno je o socijalnom, društvenom i kulturalnom kontekstu. To je fenomen u velikoj mjeri ovisan o grupnom kontekstu u kojem se događa, kao i širem socijalnom kontekstu s njegovim normama i običajima.²⁹ Ekološki pristup važan je za njegovo razumijevanje te za koncipiranje programa prevencije i efikasnog reagiranja na nasilje. Socijalizacija se odvija kroz promatranje ponašanja i razmišljanja roditelja, vršnjaka i drugih bliskih ljudi. Ukoliko se u tom krugu pozitivno vrednovalo nasilje, formira se sustav vrijednosti koji prepoznaje nasilje kao uobičajenu pojavu koja se dodatno potkrepljuje kroz medije (filmovi o nasilju, igrice, vijesti nasilnog karaktera), zakonodavstvo (neadekvatno sankcioniranje počinitelja), različite organizacije i skupine koje promoviraju netrpeljivost i nasilje (navijačke skupine, fašističke, rasističke i slično) i slično. Navedeno dovodi do nasilničkog ponašanja same osobe i postaje uobičajen dio života, spram kojeg izostaje kritičan stav i (ne)svjesno se prenosi na buduće generacije. U rizične čimbenike po ponašanje djece, osim onih biološko uvjetovanih i obiteljskih, spadaju i socijalne i kulturalne norme zajednice ili društva u kome se ono događa. To uključuje i socijalne rizike poput modernizacije, promjene demografske slike, urbanizacije i migracija. Nadalje, državna politika ima

²⁸ Velki, T., Vrdoljak, G., Uloga nekih vršnjačkih i školskih varijabli u predviđanju vršnjačkoga nasilnog ponašanja, *Društvena istraživanja*, Vol. 22, br. 1, 2013., str. 101-120.

²⁹ Olweus, 1993; Salmivalli i sur., 1996; Craig i Pepler, 1997; prema: Plut, D., Popadić, D., Reagovanje dece i odraslih na školsko nasilje, *Zbornik radova*, Vol. 39, br. 2, 2007., str. 347-366.

svoj utjecaj kroz zakonske propise i praksu socijalne politike,³⁰ točnije kroz javne sustave poput zdravstvenog, obrazovnog i drugih. Kada se socijalni problem ne rješava sustavno, on u biti poprimi oblik individualnog problema pojedinca, obitelji ili pak manje skupine. Takvi pojedinci ili skupine, koji su identificirali problem kao značajan, imaju težak zadatak da ga pretvore u javno pitanje i da bude prepoznat kao društveno značajan i legitiman, kako bi se pak na sustavnom nivou razmatralo o njegovim uzrocima i rješenjima.

5. NASILJE MEĐU DJECOM U KONTEKSTU ZAKONODAVNOG OKVIRA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ključno pitanje na koje se traži odgovor ovim radom jest kako postojeći zakonodavni okvir doprinosi smanjenju socijalnog problema nasilja među djecom. Zakonski propisi koji će biti analizirani u sljedećim dijelu rada odabrani su sukladno kriteriju uže usmjerenosti na nasilje među djecom. Stoga je izostavljen npr. Obiteljski zakon (iako usmjeren dobrobiti djece u širem smislu).

5.1. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta

Konvencija o pravima djeteta međunarodni je pravni akt sa zakonskom snagom, usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine. Ovaj dokument izabran je za analizu zbog značaja za zaštitu prava djece. Članak 19. Konvencije³¹ relevantan je u kontekstu nasilja među djecom budući da spominje obavezu države da zaštiti dijete od svih oblika nasilja („Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja...“). Sukladno članku 44.³² država stranka obvezuje se Odboru za prava djeteta UN-a podnositi izvješća o usvojenim mjerama kojima se ispunjavaju prava djece i o napretku u uživanju tih prava svakih pet godina. Peto i šesto periodično izvješće Republike

³⁰ Svjetska zdravstvena organizacija, *World report on violence and health*, Geneva, 2002.

³¹ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta,
https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-10/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf [pristup: 28. travnja 2021.].

³² *Ibid.*

Hrvatske³³ iz 2020. godine uključuje i pregled preventivnih aktivnosti usmjerenih na smanjenje nasilničkih ponašanja te pruža numeričke podatke o broju djece / učenika i broju slučajeva vršnjačkog nasilja u školama za period od 2014. do 2018. godine. U izvješću se ističe i da *Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine* sadrži područje „Zaštita od nasilja izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru te od elektroničkog nasilja“, kao i da je u veljači 2020. godine donesen *Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama 2020./2024.* (vidi 5.4.).

Od preventivnih aktivnosti navedeni su programi „Zajedno protiv govora mržnje“ i „Dislajkam mržnju – NE govoru mržnje na internetu“, nacionalni preventivni projekt „Živim život bez nasilja“, modul „Prevencija nasilničkog ponašanja“ Kurikuluma zdravstvenoga odgoja (u osnovnim i srednjim školama) i program prevencije ovisnosti i nasilja „Trening životnih vještina“ (od 3. do 7. razreda osnovne škole). Što se tiče podataka o vršnjačkom nasilju, prisutne su negativne promjene. Kao ilustrativni primjer se mogu uzeti događaji u kategoriji „nasilničko ponašanje“ – bilo ih je 19 u školskoj godini 2014./2015., 47 tijekom 2015./2016., 53 tijekom 2016./2017. te čak 68 u posljednjoj navedenoj godini (2017./2018.). U ovom radu neće se ulaziti u daljnju analizu dostupnih podataka jer su upitni kriteriji kategorizacije, no porast je svakako vidljiv. Nema podataka je li do porasta došlo zbog povećanja nasilja među djecom ili zbog veće svijesti o tome što nasilje jest i da ga je potrebno prijavljivati.

5.2. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima

Svrha *Programa aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima*, donesen od strane Vlade Republike Hrvatske 2004. godine, jest senzibilizirati stručnjake, roditelje, djecu i mlade za problem nasilja među djecom i mladima, kao i uspostaviti rješenja za prevenciju i sprječavanje

³³ Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Peto%20i%20%C5%A1esto%20periodi%C4%8Dno%20izvje%C5%A1%C4%87e%20Republike%20Hrvatske%20prema%20Konvenciji%20o%20pravima%20djeteta%20Ujedinjenih%20naroda.pdf> [pristup: 29. travnja 2021.].

te pojave.³⁴ Temeljem Programa, iste godine donesen je i Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.³⁵ Taj podzakonski akt, između ostaloga, sadrži „općeprihvaćenu definiciju nasilja, obveze nadležnih državnih tijela i drugih čimbenika, oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih državnih tijela i drugih čimbenika te ostale aktivnosti i obveze“.³⁶ Odgojno-obrazovne ustanove prve su navedene među nadležnim tijelima, budući da se nasilje uglavnom i događa u školskom okruženju. Za poduzimanje mjera nadležna je stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja. U slučaju prijave nasilja ili dojave o istom ta osoba ima sljedeće dužnosti:

- poduzimanje mjera (samostalno ili uz pomoć drugih djelatnika ili djelatnika policije) da se zaustavi i prekine nasilno ponašanje; traženje liječničke intervencije ili pregleda ako je dijete povrijeđeno; utvrđivanje svih okolnosti nasilja (oblik, intenzitet, težina i vremensko trajanje nasilja); obavještanje roditelja ili skrbnika djeteta žrtve o događaju i o mogućim oblicima stručne pomoći djetetu; obavještanje roditelja ili skrbnika djeteta počinitelja o događaju, o neprihvatljivosti i štetnosti ponašanja, o obavezi prijave ponašanja te potrebi stručne pomoći;

- obavljanje razgovora s djetetom žrtvom i s djetetom počiniteljem (uz ukazivanje neprihvatljivosti i štetnosti takvog ponašanja i poticanje na promjenu, kao i obraćanje pozornosti na potencijalno zanemarivanje ili zlostavljanje tog djeteta); pomoć i podrška djeci svjedocima nasilja – u slučaju osobito teškog oblika, intenziteta ili dužeg vremenskog trajanja nasilja; poduzimanje svih mogućih mjera za pomirenje djece i za stvaranje pozitivne atmosfere i ponašanja. Navedene radnje detaljnije su definirane *Pravilnikom o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima* (Narodne novine 132/2013).

³⁴ Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima, http://os-akzrinski-retkovci.skole.hr/upload/os-akzrinski-retkovci/images/static3/879/attachment/PROGRAM_aktivnosti_za_sprjecavanje_nasilja_medju_djecom_i_mladima_2004.pdf [29. travnja 2021.].

³⁵ Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20nasilja%20me%C4%91u%20djecom%20i%20mladima%20-%20Ministarstvo%20za%20demografiju,%20obitelj,%20mlade%20i%20socijalnu%20politiku.pdf> [29. travnja 2021.].

³⁶ *Ibid.*, str. 3.

Protokolom su propisane i obaveze centara za socijalnu skrb, koje uključuju: utvrđivanje svih okolnosti o događaju, pozivanje roditelja ili skrbnika djeteta počinitelja na razgovor sa stručnim djelatnicima centra za socijalnu skrb s naglaskom na utvrđivanje obiteljskih okolnosti, izricanje mjera obiteljsko-pravne zaštite ukoliko su potrebne, podnošenje prekršajne ili kaznene prijave u slučaju sumnje na nasilje ili zanemarivanje djeteta, upoznavanje s neprihvatljivošću i štetnosti nasilnog ponašanja i preporučivanje uključivanje u savjetovanje ili sličan oblik stručne pomoći te redoviti nadzor nad preporučenim postupanjem roditelja, te policijskih uprava / postaja koje su dužne provesti utvrđivanje činjenica i okolnosti događaja, poduzimanje radnji s ciljem pružanja pomoći žrtvi, provođenje žurnih istražnih radnji i eventualno podnošenje kaznene prijave/ zahtjeva za pokretanjem prekršajnog postupka te obavještanje centra za socijalnu skrb o prijavi nasilja. Propisana je i obaveza svih relevantnih društvenih dionika (odgojno–obrazovne ustanove, domovi za skrb o djeci, centri za socijalnu skrb, policijske postaje, zdravstvene ustanove, državna odvjetništva, jedinice lokalne i područne /regionalne/ samouprave, organizacije civilnog društva) za sprečavanje, otkrivanje i suzbijanje nasilja među djecom i mladima da međusobno što ažurnije surađuju.³⁷

5.3. Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama 2020. – 2024.

Kao pravne osnove za državnu intervenciju u područje nasilja među djecom Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama za period od 2020. – 2024. prepoznaje Ustav Republike Hrvatske, Konvenciju UN-a o pravima djeteta, Konvenciju o pravima osobama s invaliditetom (u kontekstu sprječavanja nasilja nad djecom s teškoćama u razvoju), Strategiju Vijeća Europe za prava djeteta (2016. – 2021.) i mnoge druge propise.³⁸ U Akcijskom planu je, pored obaveze zaštite prava učenika i prijave kršenja tih prava učitelja, nastavnika, odgajatelja, stručnih suradnika i ravnatelja osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika, prepoznata i potreba međusektorske suradnje radi prevencije nasilja među djecom.³⁹ Spomenuto je kako Ministarstvo znanosti i obrazovanja sufinancira školske programe usmjerene prevenciji

³⁷ *Ibid.*, 7.

³⁸ Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama, *op. cit.* u bilj. 1, str. 2-4.

³⁹ *Ibid.*, str. 4.-5.

nasilja među djecom i intervenciji u slučaju kriznih situacija.⁴⁰ Isto ministarstvo provodi i Natječaj za dodjelu bespovratnih sredstava projektima udruga u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladih kroz četiri prioriteta područja: Odgoj i obrazovanje za osobni i socijalni razvoj, solidarnost, socijalnu uključenost i opće ljudske vrijednosti; Odgoj i obrazovanje za mir i nenasilno rješavanje sukoba; Odgoj i obrazovanje za ljudska prava, odgovornost i aktivno građanstvo i Odgoj i obrazovanje o pravima i očuvanju identiteta nacionalnih manjina, interkulturalizmu i multikulturalizmu.⁴¹ Akcijskim planom se prepoznaje da je nasilje i dalje prisutno u svim razinama odgoja i obrazovanja, pogotovo nasilje među djecom, usprkos navedenim aktivnostima.⁴² Zaključuje se da je za uspješno suočavanje s tom problematikom potrebna intervencija na više razina (djeca pojedinačno, razredni odjel, škola, roditelji i obitelj, društvena zajednica), što podrazumijeva pristup „odgovor cijele škole“.⁴³ Prepoznaje da ne postoji dovoljan broj stručnih djelatnika u školama, kao niti stručnjaka u lokalnoj zajednici.⁴⁴

Kao ciljevi za naredni period u Akcijskom planu navedeni su: unapređenje hrvatskog zakonodavnog okvira za prevenciju nasilja u školama i donošenje povelje o nenasilju, sustavno prikupljanje i obrada relevantnih podataka, povećanje broja programa / projekata za prevenciju nasilja i poboljšanje kvalitete i praćenja, osiguranje sustavnih mjera potpore učenicima, učiteljima i roditeljima / skrbnicima, osiguranje pretpostavki za ostvarenje nulte tolerancije na nasilje te provođenje medijske kampanje o prevenciji nasilja u školama.

6. ZAKLJUČAK

Društvene i kulturalne norme značajan su rizični faktor koji oblikuje ponašanje djece. Nasilje je društvena tvorevina koja se uz društvene napore može spriječiti i ograničiti, za što je potreban interes i društvena akcija na svim razinama. Kroz ovaj rad je, nakon opisa obilježja nasilja

⁴⁰ *Ibid.* str. 5.

⁴¹ *Ibid.*, str. 6.

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*, str. 7.

⁴⁴ *Ibid.*

među djecom i prevalencije istog, prikazan hrvatski zakonodavni okvir usmjeren prevenciji i suzbijanju nasilja među djecom.

Iako je primjetna namjera zakonodavca da se poduzimaju preventivne mjere i (žurne) mjere u slučaju počinjenja nasilja, problem nasilja među djecom itekako je prisutan i dalje. Postavlja se pitanje učinkovitosti mjera koje se provode, ali još više pitanje utjecaja općeg društvenog konteksta na djecu. Je li dovoljno upozoravati na neadekvatnost i štetnost nasilja spram vršnjaka ili je potrebno primjerom roditelja i čimbenika u javnosti pokazati što je zapravo nenasilna komunikacija?

POPIS LITERATURE

PUBLIKACIJE

1. Đuranović, M., Klasnić, I., Povezanost školskog uspjeha i rizičnih ponašanja srednjoškolaca na internetu, *Napredak*, Vol. 157, br. 3, 2016., str. 263-281.
2. Plut, D., Popadić, D., Reagovanje dece i odraslih na školsko nasilje, *Zbornik radova*, Vol. 39, br. 2, 2007., str. 347-366.
3. Rajhvajn Bulat, L., Ajduković, M., Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkog nasilja među mladima, *Psihosocijalne teme*, Vol. 21, br. 1, 2012., str. 167-194.
4. Strabić, N., Tokić Milaković, A., Elektroničko nasilje među djecom i njegova usporedba s klasičnim oblicima nasilja, *Kriminologija i socijalna integracija*, Vol. 24, br. 2, 2016., str. 166-183.
5. Sušac, N., Ajduković, M., Rimac, I., Učestalost vršnjačkog nasilja obzirom na obilježja adolescenata i doživljeno nasilje u obitelji, *Psihologijske teme*, Vol. 25, br. 2, 2016., str. 197-222.
6. Velki, T., Kuterovac Jagodić, G., Možemo li na temelju prediktora tradicionalnoga vršnjačkog nasilja predviđati elektroničko vršnjačko nasilje?, *Društvena istraživanja*, Vol. 25, br. 4, 2016., str. 523-545.
7. Velki, T., Vrdoljak, G., Uloga nekih vršnjačkih i školskih varijabli u predviđanju vršnjačkoga nasilnog ponašanja, *Društvena istraživanja*, Vol. 22, br. 1, 2013., str. 101-120.

MREŽNI IZVORI

1. Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama 2020.-2024., <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/StrucnaTijela//Akcijski%20plan%20za%20prevenciju%20nasilja%20u%20skolama%20za%20razdoblje%20od%202020.%20do%202024.%20godine.pdf> [Pristup: 28. travnja 2021.].

2. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-10/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf [pristup: 28. travnja 2021.].
3. Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske, https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Peto%20i%20%20C5%A1esto%20periodi%C4%8Dno%20izvje%C5%A1%C4%87e%20Republike%20Hrvatske%20prema%20Konvenciji%20o%20pravima%20djeteta%20Ujedinjenih%20naroda.pdf__ [pristup: 29. travnja 2021.].
4. Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima, http://os-akzrinski-retkovci.skole.hr/upload/os-akzrinski-retkovci/images/static3/879/attachment/PROGRAM_aktivnosti_za_sprjecavanje_nasilja_medju_djecom_i_mladima_2004.pdf [29. travnja 2021.].
5. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonski-Akti/Predskolski/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20nasilja%20me%C4%91u%20djecom%20i%20mladima%20-%20Ministarstvo%20za%20demografiju,%20obitelj,%20mlade%20i%20osocialnu%20politiku.pdf> [29. travnja 2021.].

OSTALI IZVORI

1. Svjetska zdravstvena organizacija, *World report on violence and health*, Geneva, 2002.

VIOLENCE AMONG CHILDREN - CONTRIBUTION OF LEGAL REGULATIONS TO SOLVING THE SOCIAL PROBLEM

Andreja Balaž Gilja

Ivana Tutić Grokša

Summary

Violence among children is a phenomenon that attracts the attention of experts and scientists and is researched from the perspectives of various scientific disciplines. Given the complexity, prevalence, and consequences that this phenomenon causes in society, it can be characterized as a social problem, which is present in all societies and all social groups, regardless of cultural and ethical diversity. In recent decades violence, including violence among children, has been perceived as a threat to human rights and social norms. Modern society, marked by technological advances and the ever-thinning line between reality and virtual reality, is a social risk for new forms of violence, so electronic violence is becoming more common. Through the paper, various forms of violence that occur among children will be presented, with emphasis on the similarities and differences between traditional forms and electronic violence. In the context of the Republic of Croatia, this paper will analyse the legislative framework that prescribes measures for the prevention of violence among children, the responsibility of various persons and institutions in recognizing violence, and professional measures aimed at victims and perpetrators. An attempt will be made to answer the question of how these regulations contribute to solving the social problem of violence among children.

Keywords: *violence among children, traditional forms of violence, electronic violence, social problem, legislative framework.*